

Asia: VN/26860/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Erikoiskaupan liitto kannattaa tuomioistuimen määräämän pääsykiellon käyttöönottoa. Kyse on uudesta ja tarpeellisesta keinosta, jolla elinkeinonharjoittaja voi suojata myymälässä työskentelevien ja asioivien henkilöiden turvallisuutta toistuvasti uhka- ja väkivaltatilanteita aiheuttavalta henkilöltä. Liitto pitää erityisen myönteisenä, että sääntelyn soveltamisala kattaa nimenomaisesti myös tiettyihin tuotteisiin keskittyneet erikoisliikkeet, sillä häiriökäyttäytyminen ei rajoitu päivittäistavarakauppaan vaan koskettaa koko kaupan toimialaa.

Erikoiskaupan liitto pitää perusteltuna, että pääsykiellolla suojataan ensisijaisesti työ- ja asiointiturvallisuutta eli myymälässä oleskelevien henkilöiden henkeä, terveyttä, vapautta ja koskemattomuutta, eikä kieltoa voida määrätä yksinomaan omaisuuden suojaksi. Tämä rajaus turvaa sääntelyn oikeasuhtaisuuden ja kohdentaa uuden keinon nimenomaan vakavimpiin tilanteisiin. Samoin on kannatettavaa, että kiellon enimmäiskesto on yksi vuosi kerrallaan, että kesto harkitaan tapauskohtaisesti ja että kiellon määräämiseen liittyy kohtuuttomuusharkinta. Nämä piirteet varmistavat, että keino on tasapainossa kiellon kohteen perusoikeuksien kanssa.

Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että ehdotettu tuomioistuimen määräämä pääsykielto ei rajoita elinkeinonharjoittajan jo nykyisin olemassa olevaa oikeutta antaa itse pääsykielto. Tuomioistuimen määräämä pääsykielto täydentää elinkeinonharjoittajien käytössä olevia keinoja, ja sitä on tarkoituksenmukaista soveltaa vakavimpiin ja toistuviin tilanteisiin.

Haluamme kiinnittää huomiota pääsykiellon hakemisesta yrityksille aiheutuviin kustannuksiin. Esitysluonnoksessa hakemisen kustannukseksi on arvioitu noin 1 100 euroa ja oikeudenkäyntimaksuksi 310 euroa kieltoa kohden. Vaikka kustannustaso on perusteltavissa, se voi muodostua merkittäväksi etenkin pienille ja keskisuurille erikoiskaupan yrityksille, joiden resurssit

hakemusten valmisteluun ovat rajalliset. Pidämme tärkeänä, että pääsykiellon hakemiseen laaditaan selkeä ohjeistus ja että hakemusmenettely pidetään mahdollisimman kevyenä, jotta keino on tosiasiallisesti myös pienempien toimijoiden käytettävissä.

Paikan haltijan antama pääsykielto ja julkisrauhan rikkominen

Erikoiskaupan liitto kannattaa rikoslain 24 luvun 3 §:n täsmentämistä siten, että julkisrauhan rikkomisena pidetään selvästi myös paikan haltijan antaman kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemistä. Täsmennys selkeyttää oikeustilaa ja parantaa elinkeinonharjoittajan itse antaman pääsykiellon ennakoitavuutta ja täytäntöönpanokelpoisuutta.

Täsmennys on erikoiskaupan kannalta erityisen tärkeä, koska tuomioistuimen määräämä pääsykielto voidaan määrätä vain myymälän suojaksi ja vain laadultaan vakavan, toistuvan häiriökäyttäytymisen torjumiseksi. Paikan haltijan itse antama pääsykielto yhdessä julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen kanssa muodostaa edelleen keskeisen arkipäivän keinon esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tuomioistuimen määräämän pääsykiellon edellytykset eivät täyty mutta häiriö on kuitenkin toistuvaa. Selkeämpi sääntely tukee myös myymälähenkilökunnan mahdollisuuksia toimia tilanteissa johdonmukaisesti.

Toimivaltuudet pääsykieltojen valvomiseksi

Erikoiskaupan liitto pitää kannatettavana, että poliisin toimivaltuuksia pääsykiellon valvonnassa täsmennetään ja että poliisi voi itsenäisesti ryhtyä toimenpiteisiin kiellon toteuttamiseksi ilman, että valvonta edellyttää erikseen häiriökäyttäytymistä tai paikan haltijan pyyntöä. Tämä vahvistaa kiellon tosiasiallista vaikuttavuutta. Samoin on perusteltua, että vartijan toimivaltaa selkeytetään niin, että vartija voi estää pääsykieltoon määrätyn henkilön pääsyn vartiointialueeseensa kuuluvaan myymälään tai poistaa hänet sieltä.

Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että esityksessä ei ehdoteta järjestyksenvalvojalle nimenomaisia toimivaltuuksia yksittäisen myymälän suojaksi määrätyn pääsykiellon valvonnassa. Erikoiskaupan myymälät sijaitsevat usein kauppakeskuksissa, joissa turvallisuudesta huolehtivat ennen muuta koko kiinteistön alueella toimivat järjestyksenvalvojat, eikä yksittäisellä erikoisliikkeellä useinkaan ole omaa vartijaa. Pidämme tärkeänä, että sääntelyn voimaantulon jälkeen seurataan, riittävätkö järjestyksenvalvojan nykyiset toimivaltuudet käytännössä turvaamaan pääsykiellon noudattamisen kauppakeskusympäristössä, ja että tarvittaessa arvioidaan toimivaltuuksien täsmentämistä myös tältä osin.

Henkilötietojen käsittely

Erikoiskaupan liitto pitää ehdotettua henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä perusteltuna ja kannatettavana. On tarkoituksenmukaista, että tieto tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta tallennetaan poliisin henkilörekisteriin kiellon valvomiseksi vastaavalla tavalla kuin lähestymiskielloa koskevat tiedot.

Pidämme erityisen tärkeänä ehdotusta, jonka mukaan poliisi voi elinkeinonharjoittajan pyynnöstä luovuttaa pääsykiellon hakemiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja epäillyn tekijän

henkilöllisyyden selvittämiseksi. Käytännössä elinkeinonharjoittajalla ei useinkaan ole mahdollisuutta selvittää häiriötä aiheuttaneen henkilön henkilöllisyyttä, mikä on tähän asti vaikeuttanut häiriökäyttäytymiseen puuttumista. Ehdotettu tiedonluovutus poistaa tältä osin käytännön esteen pääsykiellon hakemiselle. Pidämme samalla asianmukaisina ehdotettuja tietojen käsittelyä rajaavia takeita, kuten tietojen luovuttamisen rajaamista välttämättömään, käyttötarkoituksen rajaamista pääsykiellon hakemiseen sekä velvollisuutta hävittää tiedot asian tultua ratkaistuksi tai hakemisesta luovuttua.

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

Kiinnitämme huomiota siihen, että pääsykielto ei ulottuisi automaattisesti ketjun muihin toimipisteisiin, vaan edellytykset arvioitaisiin kunkin myymälän osalta erikseen. Tämä on perusoikeusnäkökulmasta ymmärrettävää, mutta voi käytännössä lisätä useissa saman ketjun myymälöissä toistuvasti häiriötä aiheuttavien henkilöiden osalta hakemusten määrää ja kustannuksia. Pidämme tärkeänä, että myös tätä seikkaa seurataan sääntelyn vaikutusten arvioinnissa.

Kannatamme esitysluonnokseen sisältyvää tavoitetta seurata sääntelyn vaikutuksia sen voimaantulon jälkeen. Koska keinon tosiasiallista vaikuttavuutta ja kustannusvaikutuksia on vaikea arvioida ennakolta, on tärkeää, että vaikutuksia, hakemusmenettelyn toimivuutta ja kustannuksia seurataan ja että sääntelyä kehitetään tarvittaessa seurannan perusteella.

Kokonaisuutena Erikoiskaupan liitto Etu ry pitää esitystä tarpeellisena ja kannatettavana ja katsoo, että se vahvistaa erikoiskaupan myymälöissä työskentelevien ja asioivien henkilöiden turvallisuutta. Olemme seurantaryhmän edustajana päässeet ilmaisemaan omat kantamme valmistelun aikana ja kannatamme esityksen etenemistä edellä esitetyin huomioin.

Ropponen Jukka
Erikoiskaupan liitto Etu ry